

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 5

Şubat 1942

Cilt: I

BAZI BÜYÜK ŞEHİRLERDE EŞYA VE YİYECEK FİYATLARININ TESBİT VE TEFTİŞİ HUSUSLARINI TANZİM EDEN KANUNLAR

I

Kanunnâme-i ihtisab-ı İstanbul-el-mahrûsa

XIX. asrın ikinci yarısına kadar Osmanlı imparatorluğunda her türlü eşya ile yiyecek maddelerinin ve hizmetlerin fiyatları, mühim bir devlet işi olarak, en büyük resmi makamlar tarafından tanzim ve murakabe edilmekte idi. Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u aldıktan sonra «Un kapanın» a, «Yemiş iskelesi çardağın» a, «Sebzehâne diwanın» a ve «salhane» ye giderek [1] narh işlerinin tanzimi hususlarını teftiş etmiş olduğu gibi; diğer Osmanlı padişahları da narh meselesiyle esaslı bir şekilde meşgul olmağı kendileri için bir vazife bilmişlerdir.

Sadrazamların yapılması lâzımgelen en mühim işlerinden birinin narh fiyatlarını kontrol etmek, büyük şehirlerde zahireyi vaktinde toplayıp işe buhranlarının önüne geçmekti. Bu hususta her hangi bir ihmal şayiası bile kendilerinin azle ve kahra uğramasına sebep teşkil ediyordu. Bu sebeple sadrazamlar maiyetlerinde *kadı* ve *mühtesib* olduğu halde, çok defa *çarşamba divanından* sonra *alayla çıkarlar* ve yolsuzlukları gözükken esnafı falakaya yatırmak veya kulağından dükkânı önünde mıhlamak gibi cezaları tatbik etmekten çekinmezlerdi.

Eski kanunnamelerin tarifine göre, *devlet vekili* olanların narh işiyle bizzat mukayyet olup, işi *kadı* ve *muhtesibe* havale etmekle geçiştirmemeleri lâzımdı. Narh işi «umur-ı külliyyedendi» ve «istirahat-i âlemin bir maddesi dahi narh icra olunup ehl-i sük ve pazarın umuru muntazam olmakla» kaimdi [2].

Bu usuller ve telâkki Osmanlı devrinde ihdas edilmiş değildir. Şarkta veya garpta Orta Çağ iktisadiyatı nizamına hâkim olan zaruretler, fiyatların kayıtsız ve şartsız tarzda teşekkülüne müsait değildi.

Zamanın münakale ve muhabere vasıtalarının arzettiği imkânların mahdutluğu, her şeyi dağılmağa ve inzivaya sürüklediği bir sırada, muazzam bir harp makinesi halinde teşkilâtli bir bütün olarak işliyen devletlerin hayatı, ancak kaadir-i kül bir devlet elinin her tarafta kendi *ayarlayıcı müdahalesini* hissettirmesiyle mümkündü.

İşte bu sebeple, Osmanlı İmparatorluğundaki *narh koyma usulleri* ni de, fiyat yükselişlerinin hakikî sebeplerinden gafil ve safdil bir zihniyetin memleketin iktisadî hayatına keyfine göre tasarruf etmek istiyerek onu tazyik eden bir müdahalesi gibi nazarı itibara almaktan ziyade, devrin umumî teşkilâtı ve ekonomi zihniyeti içinde manalı bir müessese olarak tetkik etmek lâzımgelir. Filhakika, büyük ordularla şehirlerin iaşesi meselesi ile mahallî sanayiinin ham madde ihtiyaçlarının muntazam bir şekilde temini hususunda bu dev-

[1] Evliya Çelebi Seyahatnamesi: cild 1, s. 120

[2] Tevkîf Abdurrahman Paşa kanunnâmesi: Millî Tettebbüler Mecmuası, sayı 3.

İhtisap Kanunları

rede Devlet eliyle alınmış olan tedbirler arasında fiyat murakabesi işine de mühim bir mevki ayırmak münasiptir. İcabında ihracatı veya mıntakalar arasındaki sevkıyatı meneden ticareti umumiyetle ancak resmî bir vazife olarak yaşatan, satışı mecburî kılan ve istih-sali bir mükellefiyet haline sokmuş bulunan devletin, *bu gibi tedbirlerle fiatların teşek-külû şartları ve fiat yükselişlerinin ana sebepleri üzerinde müessir olmağı ihmal ettiği de iddia edilemez.* Bir nevi harp sosyalizminin ve örfî idare tedbirlerinin daimî bir hal teşkil ettiği, güdümlü bir devlet iktisadının hâkim olduğu ve devlet ve medeniyet nizamının ancak bu sayede temin edilebildiği bir memlekette işe buhranlarına, meşru olmayan şekillerdeki kazanca ve ihtikâra, sedece iktisadî icablar ve devlet yapısının zaruretlerine uymak mecburiyetiyle değil, fakat dinî ve ahlâkî mülâhazalarla da meyydan verilemeyeceği âşikârdır.

Bu sebeple, burada neşrettiğimiz *ihtisap kanunâmelerinde* mevzuubahsolan dikkate şayan *fiyat tayin ve tesbiti usullerini*, devrin umumî şartları içinde gerekli ve faydalı müesseseler olarak tetkik etmekte bir zaruret vardır.

* *

Osmanlı İmparatorluğunda en yüksek Devlet makamlarının alâkası ne kadar büyük olursa olsun, fiyat işlerinin tanzimi hususunda umumiyetle kadıların tavzif edildikleri görülmektedir. Kadının emrinde *Muhtesip* yahut *İhtisap ağası* denilen bir büyük beledi Zabıta memuru vardır ki, bunun vazifesi kadının verdiği hükümleri tatbik ettirmek ve çarşı ve pazardaki hayatın intizamını temin etmektir. Bu memur mevkiini umumiyetle *iltizamla* almış bulunduğu için, pazarlarda satılan eşyalardan alınan *ihtisap rûsumunu* kendi hesabına toplar, esnafı teftiş ederek narhtan fazla veya eksik satanları, fena mal imâl edenleri cezalandırırdı.

Eski devirlerde kadıların adlî salâhiyetleri yanında idarî ve beledi iktidarları da vardı. «Bâyi ve müşteriden birisine himaye ve gadir olmamak üzere» alâkalı taraflar arasında hakem vaziyetinde karar verecek olan kendisi idi. Kadı, merkezden gelen emirler üzerine yeniden narh tayin etmek lâzımgeldiği zaman «Ayan-ı şehirden ve ehl-i hibreden mutemed ve sika kimesneleri» ve alâkadar esnafın mümessillerini toplar ve maliyet fiyatlarıyla hayat pahalılığını iyice tetkik ve hesabettikten sonra, umumiyetle esnaf için % 10 u geçmiyen bir kâr hissesi bırakmak suretiyle fiyatları ve tatbik edilecek usul ve tedbirleri tesbit ederdi. Bu suretle tesbit edilen fiyatlar ya burada gördüğümüz ihtisap kanunnâmelerinde veyahut sadece kadı sicilleri veya narh defterleri halinde icabında müracaat edilmek üzere muhafaza edilirdi.

Devletin salâhiyetli makamlarının eşya ve yiyecek narhlarını tayin hususunda tatbik ettikleri *fiyat politikası* ve bu suretle millî gelirin muhtelif içtimai ve iktisadî zümreler arasında taksim ediliş şeklini, devrin iktisadî teşkilâtını ve geçinme şartlarını, kıyafetleri.. ilh. aksettiren bu nevi vesikaların neşri şüphesiz içtimai ve iktisadî Türkiye tarihi tetkikleri için büyük bir kıymeti haiz olacaktır. Bugün bu nevi vesikalardan büyük bir kısmı ziyaa uğramış olmakla beraber resmî devlet daireleri Arşivlerinde ve hususi kütüphanelerde kadı sicilleri veya narh defterleri halinde hâla bu nevîden pek çok vesikanın mevcut bulunduğunu söyleyebiliriz. Biz bu vesikalar arasından ikinci Sultan Beyazıt'ın emri ile (907) 1501 tarihinde İstanbul, Bursa ve Edirne Şehirler ne mahsus olmak üzere tanzim edilmiş olan ve Topkapı sarayının Revan köşkü kitapları arasında Padişahlara mahsus olması lâzımgelen bir kanun mecmuasında kayıtlı bulunan üç *ihtisap kanunnâmesini* seçerek diğerlerinden evvel emsâli arasında dikkate şayan birer numüne olarak neşretmeyi münasip gördük. Bu seçişin sebeplerine gelince: Evvelâ bu üç kanunnâme şimdiye kadar bizim gördüğümüz narh defteri kanunları arasında *en eskisidir.* Filhakika Başvekâlet Ar-

Türk Tarih Vesikaları

şivinde muntazam seriler teşkil eden mühimme defterlerinin en eskisi 961 (1553) tarihli dir. Ahkâm defterleri ise çok daha muahhar bir tarihten itibaren mevcuttur. İstanbul Kadılığına ait narh sicilleri (1190) 1776 senelerinden başlamaktadır Kütüphanelerde mevcut narh defterleri de ekseriya 1630 (1040) veya 1680 (1091) veya daha muahhar tarihli dirler. Diğer şehirlere ait kadı sicillerinde bizim burada neşrettiklerimiz kadar eski narh kanunlarına veya daha doğrusu sadece narh usullerine müteallik vesikalara tesadüf edilmesi mümkün ise de, onların bizim neşrettiğimiz kanunnâmelerin ait bulunduğu üç şehre müteallik malûmatı bir arada ihtiva etmesi imkansızdır. Bunlar kadar zengin malûmatı ihtiva etmesi de pek az muhtemeldir. Bu sebeple Beyazıt II. devrine ait olan ve içinde Fatih devrine ait nizamlardan da bahsedilen İhtisap kanunnâmelerini neşretmekle, Türk tarihinin bize pek az vesika bırakmış devirlerinden birine ait olan ve bu nevi kanunnâmelerden bizim bildiğimize göre en eskisi bulunan üç vesikayı okuyucularımıza takdim etmiş bulunuyoruz.

Diğer taraftan, bu kanunnâmeler elde mevcut narh defterleri veya sicilleri gibi diğer emsâlleri arasında en büyükleri ve teferruâtlıları o mamakla beraber, bizim kanaatımıza göre en fazla tefsilâtı ihtiva edenleridir. Filhakika, bizim burada neşrettiğimiz *İhtisap Kanunnâmeleri* basit bir narh defteri halinde *sadece eşya fiatlarını sıralamakla kalmayıp bu fiatlardan her birinin hangi usullerle nasıl tayin edildiğini, mühtelif sahalarda tesadüf edilen yolsuzlukların mahiyetini de teşhir ve izah etmiş bulunmaktadır.* Bu itibarla, bize muayyen bir tarihte her hangi bir şehrin pazarında tatbik edilen fiatların listesini vermekle kalmayıp, sureti umumiyede *fiatların nasıl tespit ve teftiş olduğuna* ve bu listelerin nasıl tertip edildiğine dair malûmatı ihtiva eden bu kanunnâmelerin kıymeti büyüktür.

* * *

Filhakika II No. lu Bursa İhtisap kanunnâmesinin tetkikinden anlaşılacağı veçhile, Beyazıt II., Bursa kadısında hükümler göndererek fiyat işlerinin ne merkezde olduğunu, kendileri tahta geçelidenberi değişmeler vukubulmuşsa bu değişikliklerin sebeplerini sormuş ve bu suretle esaslı bir anket açılmasını emretmişti. Tetkikatın neticesinde tesbit edilecek vaziyetin ve fiyatlar listesinin Devlet merkezine bildirilmesi lüzumu ve orada bu malûmatın *kanunnâme* mahiyetinde muhafaza edileceği ve icap edince onlara müraعات edilmek suretiyle hüküm verileceği de bu emirlerde tasrih edilmiş bulunuyordu. Aynı mealde hükümlerin diğer mühtelif büyük şehirlerin Kadılarına da gönderilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Burada neşrettiğimiz Bursa İhtisap Kanunnâmesiyle aynı tarihte yazılmış olan ve bir arada toplanmış bulunan İstanbul ve Edirne İhtisap Kanunnâmeleri de bu hükümlerin neticesinde tanzim edilmiştir.

Bu kanunnâmelerden Edirne ve Bursa Kanunnâmelerinin içinde tarihleri vardır ve bu tarih 1501 (907) dir. Bu kanunnâmelerde bahsi geçen «Kanun-ı kadimin», Bursa Kanunnâmesininin 16 ncı paragrafında tasrih edilen şekliyle «merhum Sultan Mehmet zamanında tanzim edilen kanun» olması lâzımgeldiğini isbat ettiği gibi; 44 üncü paragraf da ayrıca 1485 (890) tarihinin zikredilmiş olması da bu kanunnâmelerin bizim neşretmiş olduğumuz şekilleri ile 1501 (907) tarihinde tertibedilmiş olduğunu göstermektedir. Revan köşkü Kütüphanesinde, kanunî Sultan Süleyman devrinde vazedilmiş diğer kanunlarla birlikte yazılmış bir mecmua [1935 No. lu mecmua] da bulunması ise, onların tertip tarihlerini şüpheye düşürecek bir sebep teşkil edemez. Fikrimizce, İkinci Beyazıt devrinde ihtisap umurunu tanzim ve tahkik için verilmiş olan hükümler, tesirini uzun müddet mahafaza etmiş olan büyük tensikata sebep olmuş ve geniş ölçüde icra edilmiştir. Bursa Kadılığı sicillerinde tesadüf edilen bir kayda göre [1] Yavuz Sultan Selim tahta geçtiği zaman bir hüküm gönenerek babası zamanında Bursada İhtisaba dair verilmiş olan emirlerin merî olduğunu bildirmiştir.

[1] Bursa, Türkün mecmuası, sahife 191 (23 No. lu sicilin 163 üncü sahifesinden naklen).

İhtisap Kanunları

Bu suretle burada neşrettiğimiz İhtisap Kanunlarının yalnız şekil ve usul bakımından bir numune olarak değil, belki de hükümleri uzun müddet câri tutulmuş olan bir kanunnâme halinde Sultan Süleyman devrinde yazılmış bulunan kanun mecmualarına da geçmiş olması mümkündür. Edirne'ye âit bir İhtisap Kanunnâmesinin, Beyazıtta Veliyüddin Elendi Kütüphanesinde 1970 No. lu bir münşeât mecmuası içinde, daha muahhar tarihlerde de hemen aynen bu nevi kanunnâmelere bir numune olarak zikredilmesi ve İstanbul Kanunnâmesinin de yine aynı suretle 1630 (1040) tarihlerine doğru yazılmış olması lâzımgelen bir mecmuada az çok değişmiş bir şekilde [1] olmakla beraber esasları muhafaza edilmek şartıyla kayıt ve muhafaza edilmesi ise; en emin ve sıhhatli suretlerinden naklederek burada bir arada neşrettiğimiz üç İhtisap Kanunnâmesinin, bu nevi, kanunnâmelere uzun müddet örnek teşkil etmiş orijinal ve halis numuneler olmak ve tertip şartlarıyla tarihlerini bizim için sarahatla tesbit etmek mümkün bulunmak itibarıyla kıymetlerini arttırmaktadır.

Bu kanunnâmeleri neşrederken Topkapı sarayında Revan köşkü kitapları arasında 1935 No. da kayıtlı bulunan kanun mecmuasındaki metin esas tutmuş ve aynı kütüphanede 1936 da kayıtlı bulunan diğer bir mecmuadaki pek ufak farklar ve bazı imlâ kusur- syyetleri ise, metin kısmında veya notlarda mutarızta içinde gösterilmiştir. Edirne İhtisap Kanunnâmesini, yukarıda zikri geçen Münşeât Mecmuasındaki suretiyle karşılaştırmakta bir faide görmediğimiz gibi İstanbul Kanunnâmesini de çok farklı bulduğumuz için 4. No. lu notta mevzu bahis benzeri ile mukayese etmekten çekindik.

Ömer Lütfü BARKAN

Istanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Profesörlerinden

Muhtelif mevsimlerde et fiyatları

1. Zemherîrin ⁽¹⁾ evvelinden rabî'in ahırına değin ki altı ay olur iki yüz elli dirhem *koyun eti* bir akçaya ola Sayfın iki evvelki ayları üçyüz sayfın ahırıyle güzün evvel ayı üçyüz elli dirhem güzün iki ahır ayları üçyüz dirhem koyun eti bir akçaya satıla Ammâ her zamanda koyun etinden *keçi eti* elli dirhem ziyade satıla Koyun etin ayru keçi etin ayru satarlar birbirine katub satmayalar Katarlar ise muhtesib kadı ma'rifetiyle *ta'zîr* ⁽²⁾ ide *cerîme* alınmaya Ve *kuzı eti* elli dirhem eksik satıla *şişek* ⁽³⁾ olduğu vakıt koyun etiyle beraber satıla

Ta'yin olunan narhdan eksik satılır ise dirhemine bir akça cerîme ve sâir terâzu ile satılan nesnelere eksik satandan iki dirheme bir akça cerîme alınır

Istanbulun et ihtiyacı için alınmış olan tedbirler ve celebkeşler

2, Mahrûsa-i İstanbul maslahati için memâlik-i mahrûsadan celebkeş ⁽⁴⁾ yazılıb üzerlerine ta'yin olunan koyunların emr olunan mevsimde ⁽⁵⁾ İstanbula getürel Geldikten sonra Kadı ve Muhtesib ma'rifetiyle celebkeş ⁽⁶⁾ getürdüğü koyunları sayılıb üzerlerine kayd olunan koyunların tamam ge-

[1] Bu Kanunnâme Bay Osman Nuri Erg'n tarafından, Fatih'te (Ali Emiri Efendinin) Millet Kütüphanesinde 224 No. lu Kanun mecmuasından alınarak, *Mecelle-i Umuru Belediye* isimli eserin birinci cildinde neşredilmiştir. İstanbul, 1922, sahife, 404. Aynı kitap ta narh usulleri ve muhtelif tarihlerdeki narh numuneleri hakkında zengin malumat vardır.

(1) زمهریرك (2) تعزیر (3) شیشك (4) جلبكش (جلبكشن) (5) (اوزره) (6) جلبكش

türdükleri ma'lum olduktan sonra koyun getüren celebkeşlere Kadı ve Muhtesib ma'rifetleriyle sellahhane⁽⁷⁾ ve şehirde kasab dükkânın buluvirüb celebkeş getirdüğü koyunt ol virdükleri dükkânda boğazlayub getüren celebkeş binefsihî kendü narh-ı rûzî üzere sata Ammâ Kadı ve Muhtesib dâim anların gibi celebkeşleri görüb gözedüb yoklayalar tâ ki kasablar ile muvaza'ca⁽⁸⁾ idüb hiyle itmeyeler Ve koyunların tamam boğazladıkdan sonra Kadı ve Muhtesib celebkeşlerin ellerine *koyunların tamam getirüb satdılar* diyü hüccet virüb yerlerine göndereler Ve şol celebkeşlerin üzerlerine kayd olunan koyunların ba'zın getirüb ve ba'z-ı âharın getürmeyeler teklif olunub elbetde üzerlerine kayd olunan koyunların buldurub tamam getürdüb emr olunan üzere satdub ellerine hüccet virerler Kuzât ve hükkâm bu bâbda gereği gibi mukayyed olub ihtimam idüb celebkeşlere koyunların mevsiminde buldurub celebkeş için *kul* varacak celebkeşleri ve koyunların varan kula teslim idüb kendüler dahi birer yarar âdemlerin koşub getirüb İstanbul Kadısına ve Muhtesibine teslim idüb anlardan hüccet alub gideler Veyahud emr olunan üslûb üzere boğazlayub satalar Bu emre muhalefet iden Kadılar müstehikk-ı 'ıkab ve 'ıtab olalar

Ve şehir ihtiyariyle koyun getüren kimesnelerden celebkeşler koyun almayalar Kadı ve Muhtesib men'idüb aldirmayalar Alurlar ise Kadı ma'rifetiyle Muhtesib döğe Ammâ cerime almaya Ve kassabâne⁽⁹⁾ ile yüzülmesi mukarrer ola Ammâ sol vakit ki sellâh⁽¹⁰⁾ koyun derisin ve gayrının derisin yarub veya delik ide etdüğü ziyana göre cerime alna

Ekmeğ fiyatları nasıl tesbit edilirdi. Ekmeğ imali işinin muhtelif safbalarında harc ve masrafların miktarı ve kıymetli ile müstamel usuller..

3. Üç nevi buğdaydan bir müd⁽¹¹⁾ buğday satun alındıkda Tekfurdağı buğdayından yedi kile ve Ahyolı buğdayından dahi yedi kile ve Selânik buğdayından dahi altı kile alnub bu cümle su değirmenine iledüb ve un eylemelü oldukda bir kile buğday değirmen hakkına⁽¹²⁾ gitdi ve bir buçuk şinik dahi çevrindi⁽¹³⁾ çıkdı Ba'dehu bâki kalan on sekiz buçuk kile ve buçuk şinik buğday un olub⁽¹⁴⁾ getürülüb kapanda vezn olundukda on yedi buçuk kile ve buçuk şinik un çıkdı Ba'dehu mezbur un kile ile dahi ölçüldükde on sekiz kile ve bir şinik un çıkdı Kile vezinden iki buçuk şinik ziyade gösterdi Velhasıl zikr olunan on sekiz kile ve buçuk şinik buğday un olub kapanda vezn olundukda bir kile noksan gösterdi ve ölçüldükde dahi bir buçuk şinik noksan gösterdi Maahâzâ⁽¹⁵⁾ meşhur olan budır ki ölçüde un buğdaydan ziyade gelür deyü ehl-i hibresinden⁽¹⁶⁾ istifsâr olundukda buğdayın aç⁽¹⁷⁾ olub eski olduğundandır deyü cevab virdiler Hattâ cümle uncularda dahi bu ma'nâ muttariddir deyü söylediler

(7) سلاحخانه (8) مواضعه (9) قصابانه (10) سلاح (11) مد (موت) (12) (değirmene hak) (13) چورندى (14) (unu alub) (15) مع هذا (مع هذه) (16) اهل خبره سندن (17) اج

Ba'dehu vâkı' olan harc budır ki zikr olunur: cümle bir müd buğdayın bahâsı üç yüz yetmiş altı buçuk akçaya oldu Ve değirmene ile düb getürmek için gemiye yigirmi akça verildi Ve çevirmesine ⁽¹⁸⁾ iki akça verildi Ve gemiden değirmene çıkarmağa ve değirmenden gemiye iletmeğe ⁽¹⁹⁾ bir akça ve gemiden kapana çıkarmağa dahi bir akça verildi Ve *resm-i kaban* dahi dört akça dutuldu Cümle icârât ⁽²⁰⁾ yigirmi sekiz oldu Cem'an bahâ ile harc ⁽²¹⁾ dört yüz dört buçuk akça oldu Ve zikr olunan on yedi buçuk kile buçuk şinik un yigirmi dörder üzere dört yüz yigirmi üç akça eyler Ol takdirce heman on sekiz buçuk akça fâide ⁽²²⁾ göründü.

Öyle olıycak ekmek gayet eyü ve arı ⁽²³⁾ olmak gerekdir Şimdi bazarda ol asıl etmek yokdır Ammâ buğdayın kilesi silme ⁽²⁴⁾ ölçüldi Ve unun kilesi doruklu ⁽²⁵⁾ ölçüldi Bu takdirce cemîc doruk ⁽²⁶⁾ vâkıolan un buğdaydan ziyade vâkıc olmuş olur Lâkin ⁽²⁷⁾ unun kilesi doruklu ölçülmek müte'âref olduğu sebebden doruklu ölçüldi

Bir müd buğday un olub etmek oldu Cümle dörtyüz altmış sekiz akçalık etmek hasıl oldu ve bilcümle zikr olunan bir müd buğday un oluncaya değin bahasiyle ve harciyle dört yüz kırk sekiz akçaya oldu Ba'dehu etmek olub satıldıkda kepek bahasiyle dört yüz yetmiş beş akça hasıl oldu Zikr olunan bir müdden yigirmi altı akça fayda göründi Lâkin tavaflik ⁽²⁸⁾ on akçada buçuk olıycak iki buçuk akça fayda kalur Ve eğer on akçada bir akça tavaflik olacak olur ise yigirmi bir akça ziyade (ziyan) görünür Ammâ işlenen etmek gayetde pâk ve bişmiş ve bî-ayıb etmek oldu ol asıl etmek bazarlarda bulunmaz Öyle olıycak tavafa verilmeğe ihtiyaç kalmaz, ziyân dahi olmaz Ve buçuk şinik çevrindi vezinde üç buçuk vukiyye geldi nihayet beş vukiyye tahmin olundu Evvelden her kilede iki ... dirhem tozlık ⁽²⁹⁾ olmak kanun-ı mukarrer olmağın girü ber-karar-ı sâbık mukarrer kılındı Tebdil ve teğyir olunmaya

Un kapanında olan kapan taşlarını Kadı ma'rifetiyle Muhtesib dâyim görüb gözede Tâki hiyle ve telbîs olub un alan ve satan kimesnelere zarar ve ziyân olmaya

4. Taşradan gelen galle ve ba' vesâir me'kûlât kısmından ne gelür ise Muhtesib Kadı ma'rifetiyle kemâ yenbağı ⁽³⁰⁾ teftiş eyleyüb tâ ki yalan yere şire deyübve ziyade narh istemeyeler Ve getürdüğü yere göie *harcı* hesab olunup tamam olduktan sonra *on (i) onbirden nihayet on beşe varınca Muhtesib Kadı ma'rifetiyle narh vire*

5. *Aşçılar ve başçılar ve büryancılar* ⁽³¹⁾ ve *börekçiler* filcümle ta'âm bişirüb satanlar eyü pâk bişüreler ve kablarn pâk su ile yuyalar ⁽³²⁾ ve ⁽¹⁸⁾ *چورمهسته* ⁽¹⁹⁾ *ایلمکه (ایلمغه)* ⁽²⁰⁾ *اجارات (ایجارت)* ⁽²¹⁾ *خرج (narh)* ⁽²²⁾ *قائده* ⁽²³⁾ *ایواری (ایواری)* ⁽²⁴⁾ *سلمه* ⁽²⁵⁾ *دورقلو (طورقلو)* ⁽²⁶⁾ *دوروق (طوروق)* ⁽²⁷⁾ *لیکن* ⁽²⁸⁾ *طوافلیق (طوافلق) — طوافلق (طوافلیق)* ⁽²⁹⁾ *توزلیق* ⁽³⁰⁾ *کاینبی* ⁽³¹⁾ *بریانجیلر* ⁽³²⁾ *یویهلر*

Taşradan gelen yiyecek fiyatlarına konulacak narhın esası.

Aşçı dükkânlarına ait nisamlar.

pâk bez ile sileler Ve bir kerre çanak ve tabak yudukları ⁽³³⁾ su ile tekrar bir çanak ve bir tabak dahi yumayalar Ve kazanların kalaysız ve kepçelerin kalaysız dutmayalar vaktiyle kalayladalar Muhalefet idenleri Muhtesib Kadı ma'rifetiyle döğe Gerime almayā

Kayaflara ait nizamlar, imal ettikleri muhtelif cins eşya neveleri ve fiyatları.

6. *Haffaflar* kırmızı ve gülnârî ⁽³⁴⁾ ve ergevânî *cizmenin* gayet a'îlâsı otuzdan otuz üçe varınca evsat yigirmi sekizden otuza varınca ednâsı yigirmi altıdan yigirmi sekize varınca satalar Ve Bulgarîsinin ⁽³⁵⁾ ve limonîsinin ⁽³⁶⁾ gayet a'îlâsı yigirmi yediye evsat yigirmi altıya ednâsı yigirmi beşe yigirmi dörde ola Bu iki renkden gayrısının yigirmi altıya yigirmi beşe yigirmi dörde evsat yigirmi üçe yigirmi ikiye ola Ve iç edik ⁽³⁷⁾ a'îlâsı on yediye on altıya on beşe evsat on dörde on üçe ednâsı on ikiye on üçe ola *Şirvanî paşmağın* ⁽³⁸⁾ sahtiyan ola gayet a'îlâsı yigirmiye ola evsat on sekize ednâsı enbeşe *Sagri* ⁽³⁹⁾ paşmak ki Şirvanî ve 'Acem ola a'îlâsı yigirmi yediden yigirmi sekize varınca evsat yigirmi beşden yigirmi altıya varınca ednâsı yigirmi üçden yigirmi dörde varınca ola Ve şol paşmak ⁽⁴⁰⁾ ki Şirvanî ve sagri paşmakdan ednâ ola haline göre satıla Bâkisi dahi ki oğlan uşak geymelü ola bahasiyle satıla ziyadeye satılmaya Ziyadeye satılır ise Muhtesib te'dib ide Ve iç edik ve paşmak ki Deştî ve Şirvanî olmaya paşmağıyle yigirmi akçaya ola

7. *Babucın* kırmızı ve al ve gülnârî ve limonî olmaya gayet a'îlâsın yigirmiye ve on dokuza ve on sekize satalar evsatı onaltıya on yediye ednâsı on dörde on beşe bâki renklerin a'îlâsı ki su sığırı göniyle ola on beşe ve onaltıya on yediye satalar *Yeniçeri babucından* gayrı babuçların gayet a'îlâsı ona ve dokuza evsatı sekize ve yediye ednâsı beşe ve altıya

Ayak kabıllar kaç gün dayanmalıdır.

Filcümle cizmecilerin ve paşmakçılarn ve babuccılarn işledükleri eyü ola kalb işlemeyeler Beş akçalık veyahud ziyadelik paşmak ve cizme ve babuc ve gayrı akça başına iki gün hesabı vardır Bunların gibileri görüb gözede'er her kangî cizme ve babuc ve başmak ve gayrı akça başına iki gün hesabı üzere tamam olmadın delinür ise veya sökülürse dikici suçludur Kıymeti ne ise ol mikdar cerîme alınur Eğer gön ve sahtiyan delinür ise debbağ ⁽⁴¹⁾ suçludur Eğer sökülür ise diken suçludur Eğer bıçakla kesilür ise diken suçludur

8. *Kara sığır göninin* a'îlâsı altmışdan seksene varınca ola Evsatı kırkdan altmışa varınca ola Ednâsı yigirmiden kırka varınca *Yağlı gönin* bahâsı her mertebede on akça ziyade ola *Su sığırı göninin* işlenmiş ki gayet a'îlâ ola yüz doksandan iki yüze varınca evsat yüz seksenden yüz doksana varınca ednâsı yüz altmışdan yüz seksene varınca ola

Muhtelif cins deri ve kösele fiyatları

⁽³³⁾ يودقلى ⁽³⁴⁾ کلنارى ⁽³⁵⁾ بولغرى سنك (بولغرى سنك) ⁽³⁶⁾ وليموى سنك (ايلومئى سنك) ⁽³⁷⁾ ادك ⁽³⁸⁾ پشماغك ⁽³⁹⁾ صغرى ⁽⁴⁰⁾ پاشاق ⁽⁴¹⁾ دباغ (طباغ)

Keçi derisi işlenüb sahtiyan olduktan sonra kırmızı ve gülnârî ve nâren-cî (42) nin nevbetle eyüleri yigirmiye evsatı on dokuza ednâsı onsekize ola İçinden eyüsin çıkarub satmalu oluyacak yigirmi beşere ve yigirmi ikişere satalar ‘Amel-i (43) erguvanî ki kırmızıdan dönmiş ola a‘lâsı yigirmi beşere evsatı yigirmi ikiye ednâsı on sekize Gayrı renklerin sahtiyanı dahi nevbetle (44) oluyacak a‘lâsı ondokuza ve yigirmiye ve evsatı onyediye on sekize ednâsı on beşe ve onaltıya ola *Meşinin* a‘lâsı ki nevbetden çıktığı üzere ola a‘lâ ola biri biri üzerine beşer buçuğa ve altıya ola evsatı dörde ve dört buçuğa ola ednâsı üçe üçer buçuğa ola

Sonradan Paşalar ve Kadıaskerler ma‘rifetiyle ilhâk olunan kanunvâme budür ki zikr olunur

Padişah nasarahullah (45) emriyle yazıldı Hem deriler Buğdan ve Eflak koyunu ve yumuşak *koyun derileri* ikişer buçuğa ola Zagur-ye (46) ve Sofye koyunu derileri ikişer akçaya ola Dobrica koyunu derileri birer buçuğa ola *Ve keçi derisi* ham iken a‘lâsı altı akçaya evsatı beşe ednâsı dörde ola *Karasığır derisi* ham iken a‘lâsı otuzdan kırka varınca evsatı yigirmiden otuza varınca ednâsı ondan yigirmiye varınca ola *Su sığıri derisi* ham iken a‘lâsı yüzden yüz yigirmiye varınca evsatı seksenden yüze varınca ednâsı elliden seksene varınca ola *Kara sığır göninin* a‘lâsı altmışdan seksene varınca evsatı kırkdan altmışa varınca ednâsı yigirmiden kırka varınca *Yağlı gönin* bahâsı her mertebede on akça ziyadeye ola *Su sığıri göninin işlenmiş* ki gayet a‘lâ ola yüz doksandan iki yüze varınca evsatı yüz seksenden yüz doksana varınca ednâsı yüz altmışdan yüz seksene varınca ola *Keçi derisi işlenüb sahtiyan olduktan sonra* kırmızı ve gülnârî ve nârencînin (47) nevbetle eyüleri yigirmiye evsatı on dokuza ednâsı on sekize ola İçinden eyüsin çıkarub satmalu oluyacak yigirmişere ve yigirmi ikişere satalar ‘Amel-i (48) erguvanî ki kırmızıdan dönmiş olmaya on yediden yigirmiye varınca satıla Ammâ şol erguvanî ki kırmızıdan dönmiş ola a‘lâsı yigirmi beşe evsatı yigirmi ikiye ednâsı on sekize Gayrı renklerin sahtiyanı dahi nevbetle oluyacak a‘lâsı ondokuza ve yigirmiye evsatı onyediye ve on sekize ednâsı on beşe ve on altıya ola Ammâ içlerinden gayet . . . ifrâz olunsa yigirmiye yigirmi bire satalar *Meşinin* gayet a‘lâsı ki nevbetden çıkduğı üzere ola a‘lâ ola biri biri üzerine beşer buçuğa ve altıya ola evsatı dörde dört buçuğa ola ednâsı üç buçuğa üçe dörde ola *Ve tâcirden olan kimesne sahtiyan ve meşin cinsinden onun on buçu-*

Deri tüccarı-
nın kazancı
ne olabilir.

(42) تاریمی (43) علی (44) نوبته (45) نصره الله (46) زاغوره (47) ناربجینک (ناربجک) (48) علی (عل)

ğa satalar ziyadeye satmayalar Ve inek göninin a'laşsı otuza evsati yigirmi beşe ednâsı yigirmi iki akçaya ola Ve ham kayış göninin a'laşsı otuz beş akçaya evsati otuz ikiye ednâsı otuz akçaya ola Ve ham derisi her ne cins olur ise olsun debbağa satalar Debbağdan gayri kimesneye satmayalar

Esnaflın her zaman kâfi derecede deri bulabilmesi ve deri fiyatlarının yükselmesi için alınmış olan tedbirler: harice sevk etmek üzere deri satın almak isteyen tüccarlara konulacak tahditler ve bir mutavassıt olarak araya tacirin girmesine meydan vermeden esnaflın deriyi doğrudan doğruya dabbak'dan tedariki

Ve debbağ dahi deriyi tamam dibbağat itdikden sonra her ne cins olur ise olsun şehirde olan işçilere satalar Tâcire ve harice satmayalar Meğer ki işçiden arta Ol vakit tâcir den satun alar Ve tâcirler debbağhaneye varmaya ve peşin akça virmeye Ve debbağlar göni babuccılara ve gayre nevbetle virirüz dimeyeler Bir isteyene iki isteyene muhalefet itmeyüb vireler

Haffaflar kırmızı ve gülnârî ve erguvanî cizmenin a'laşsı otuzdan otuz üçe varınca evsati yigirmi sekizden otuza varınca ednâsın yigirmi altıdan yigirmi sekize varınca satalar Limonîsinin ve bulgarîsinin gayet a'laşsı yigirmi yediye evsati yigirmi altıya ednâsı yigirmi beşe ve yigirmi dörde ola Bu iki renkden gayrisinin a'laşsı yigirmi beşe yigirmi altıya evsati yigirmi üçe yigirmi dörde ednâsı yigirmi bire yigirmi ikiye ola Ve iç edigin a'laşsı onaltıya onbeşe evsati onüçe on dörde ednâsı on ikiye on üçe ola Şirvanî paşmağın ki sahtiyan ola gayet a'laşsı yigirmiyeye evsati on sekize ednâsı on beşe Sağrı paşmağın ki şirvânî ve 'Acem ola a'laşsı yigirmi yediden yigirmi sekize varınca evsati yigirmi beşden yigirmi altıya varınca ednâsı yigirmi üçden yigirmi dörde varınca ola Ve şol başmak ki Şirvânî ve sağrı paşmakdan ednâ ola hâline göre satıla Bâkisi dahi ki oğlan ve uşak giymelü olsa bahâsiyle satıla ziyadeye satılmaya Ziyadeye satarlar ise Muhtasib tedib ide Ve iç edük ve paşmak ki Deştî ve Şirvanî olmaya paşmağ ile yigirmi akçaya ola

Babuccılar babucın kırmızı ve al ve gülnârîsinin gayet a'laşsını yigirmiyeye ve on dokuza ve on sekize satalar Evsati on altıya on yediye ednâsı on dörde on beşe Bâki renklerin a'laşsı ki su sığırı göniyle ola on beşe on altıya on yediye satalar Yeniçeri babucından gayri babucuların gayet a'laşsı ona ve dokuza ve evsati sekize ve yediye ednâsı beşe ve altıya ola

Filcümle cizmecilerin ve başmakcılarının ve babuccularının işledükleri eyü ola kalb işlemeyeler Beş akçalık ve yahud dahi ⁽⁴⁹⁾ ziyadelik paşmak ve cizme ve babuc ve gayri akça başına iki gün hesabı vardır bunların gibileri gözedeler Her kangî cizme ve paşmak ve babuc ve gayri akça başına iki gün hesabı üzere tamam olmadın ⁽⁵⁰⁾ delinür ise veyahud sökülür ise suçlıdır Kıymeti ne ise ol mikdar cerîme alalar

(49) دخی (50) اولادین

Ve eğer gön ve sahtiyan delinür ise debbağ suçludur ve sökülür ise diken suçludur [*]

Ve sağrıcular (51 ham at derisinin vasat bahâsı on beşe olur imiş İşlenüb sağrı (52 olduktan sonra gayet eyüsin otuzdan kırka varınca evsâtı yiğir miden otuza varınca ednâsı ondan yiğirmiye varınca ola Ve katır derisinin hamın yiğirmi beşden kırka varınca alurlar imiş İşlenüb sağrı olduktan sonra reng-âmîz (53 ola gayet a'lâsı ola altmışdan seksene varınca evsâtı elliden altmışa ednâsı kırkdan elliye varınca ola Himar derisi dahi katır derisi gibidir didiler

9. *Sarraclar* 'Osmanî ve Çagatayî (54 ve şarkî eyer ki mükemmel ve la'l renk ve mücellâ ola tabl-bâzından (55 gayrı a'lâsı altı yüze ve beş yüz elliye evsâtı dört yüz elliye ve beş yüze ednâsı dört yüze ve üç yüz elliye ola Ve ak 'Osmanlu eyeri ki mükemmel ve münakkaş ola a'lâsı beş yüz akçaya ola Ve sâyir renklü şarkî eyer ki mükemmel ola dört yüz akçaya ola Ve şarkî güllü eyer ki mükemmel ola iki yüz elli akçaya ola Ve al eteklü (renklü) sahtiyan eyer tabl-bâzından gayrı a'lâsı yüz yiğirmiye evsâtı yüz on akçaya ednâsı yüz akçaya ola Ve al ve kırmızıdan gayrı ki altsiz (56 ola iki kaş kenarı sağrı olub mükemmel ola a'lâsı yüze yüz ona evsâtı doksana ednâsı seksene ola Ve akıncı eyeri ki mükemmel ola doksan akçaya ola Ve çekme kara sağrı eyer ki mükemmel ola tabl-bâzından gayrı hali (57 olmaya a'lâsı iki yüz elli akçaya ola Ve şol eyer ki ziyade altunlu ve fermûde sağreklu (58 ve esbâbı gayet eyü ola ve kendüsi dahi bîbedel ola kavil itdiklerine göre ola

10. Ve oyan (59 ki kırmızı ve kara sağrı (60 kemüklü kenarı dikme ve bükme ola a'lâsı doksan akçaya ve kenarı ki dikme ola seksen akçaya ola Ve kırmızı sağrı ki kemiklü sâde ola altmış akçaya Ve oyan ki şakağı müşebbek (61 ve enseliği (62 iki kat sağrı ola a'lâsı yetmiş akça evsâtı altmış akça ednâsı elli akçaya ola Ve şakaklu Mogolî (63 oyan a'lâsı elli akça evsâtı kırk sekiz akça ednâsı kırk iki akça ola Ve şakaksız oyan ki sağrı ola a'lâsı otuz sekiz evsâtı otuz beş ednâsı otuz akçaya ola Ve Bulgarî şakaklu oyanın a'lâsı kırk beş akçaya evsâtı kırk üç akçaya ednâsı kırk Ve sâde 'Osmanlu oyanın a'lâsı on akçaya ve evsâtı dokuz akçaya ednâsı sekiz akçaya ola Eski 'Osmanlu oyanı ki iki kat enseliği ola a'lâsı yiğirmi evsâtı on sekiz ednâsı on yedi akça ola Ve tamağ (64 oyanın gayet eyüsi yiğirmi beşer akçaya ola Ve gülefserlü (65 sağrı oyan ki demür paftalu (66 ola gayet eyüsi kırk beş akçaya evsâtı otuz ednâsı yiğirmi beş akça ola

[*] *Haffaflara ve Babuccılara* âit olan kısımlar, yukardaki 6 ve 7 numaralı fıkraların hemen hemen aynen tekrarıdır.

(51) صاغريجييلو (ساغريجييلار) (52) صغرى (53) رنك آميز (ونكاسر) (54) چچاطاغى (چچاطايى) (55) طبلبارندن (56) التيسز (التيسز) (57) حلى (جمله) (58) صغرىلو (59) اويان (60) قره صغرى كوڭاو (61) مشبك (62) اكسلكى (اكسلكى) (63) مغله (مغلى) (64) طمق (66) ناسرلو (66) پافتالو (پافتالو)

11. *Ve yular* ki iki kat ola ve zencirlü ola a'lâsı on dörde evsatı on ikiye ednâsı on akçaya *Ve sâde yukarın* a'lâsı sekize ve yediye evsatı beşe ve altıya ednâsı dörde ola

Her kim bu narha muhalefet ider ise Muhtesib gereği gibi hakkından gele

Ekmeğe, ve
ekmekçilere ait
nizamlar.

12. *Etmekçiler* çaşni dutdukların narh üzere pâk işleyeler Eksik ve çiğ olmaya *Etmek* içinde kara bulunursa ve çiğ olursa tabanına let uralar ⁽⁶⁷⁾ Eksik olursa tahta külâh uralar yahud cerîme alalar *Ve her etmekcinin* elinde iki aylık akalli bir aylık un buluna *Ve tâ ki bazara un gelmeyüb* müslümanlara müzayaka göstermeyeler *Ve eğer muhalefet idecek olur ise siyaset oluna* *Ve saluyi* ⁽⁶⁸⁾ etmek gayet bol olduğu vakit ideler *Ve galle bazarın* Muhtesib her hafta göre gözede *İnmek ve çıkmak galle geldiğine ve satıldığına göre ola* ve kilesi gözedile

Aşçıların pi-
şirecekleri ye-
meklere dair.

13. *Aşçılar ve başçılar* ta'amları ve başları gayet pâk ideler *Ve dezgâhlarında kâfir olmaya* *Ve iç yağıyle nesne bişürmeyeler* *Ve yahni* ⁽⁶⁹⁾ ve büryan ⁽⁷⁰⁾ ve tava büryan ⁽⁷¹⁾ müherrâ ⁽⁷²⁾ bişmiş ola çiğ olmaya *Ve işkenbenin pâk olmuşu sekizi bir akçaya ola* ve şirdanın ⁽⁷³⁾ dolmuşu bir akçaya ola

Fiyat tayini
ninde esas Pren-
sip ve kontrol
meselesi.

14. Bakkallar ve 'attarlar ve bezzâzlar ve takyacılar *onun on bire satalar ziyadeye satarlar ise Muhtesib tutub te'dib ide* *Ammâ bu bâbda ve gayrıda Kadı ma'rifeti bile ola*

15. Hıyar ve karbuz ve kavın ve emrud ve elma ve kiras ve bakla ve üzüm ve nohud ve mercimek ve sâir bunun emsâli ne var ise vaktine göre kadı ma'rifetiyle narh virilüb satıla Muhtesib eksügin gözede Eksügi bulunan kimesnenin gereği gibi hakkından gele

Terzilere dair.

16. *Hayyatlâr* ⁽⁷⁴⁾ ki fermûde sâde çuka ⁽⁷⁵⁾ kaftan sincefli ⁽⁷⁶⁾ ola a'lâsı yigirmi evsatı on sekiz ednâsı on beş akçaya ola *Ve virev* ⁽⁷⁷⁾ sincefli sof yigirmi beş akçaya ola *Ve kemhâ ve kadife mirahurî yigirmi beş akçaya* *Ve mirahurî sof kaftan* otuz beş akçaya *Ve çuka fıstuk kaftan* otuz beş akçaya ola *Ve fiston* ⁽⁷⁸⁾ ki kemhâdan ola veyahud kadifeden ola anın gibilere yigirmi beşer ala *Ve zenâne* ⁽⁷⁹⁾ derlik on beş akçaya ola *Ve cübbe kaftan* ki gayet a'lâ ve bî nazîr ola elli akça evsatı kırk beş akçaya ednâsı kırk akçaya ola *Ve zenana* ⁽⁸⁰⁾ kadife ve kemhâ kaffan ki doğnuk ⁽⁸¹⁾ veya top yakalu ola otuz akçaya ola *Ve Magribi* ⁽⁸²⁾ sof kaftan ki nikendelü ⁽⁸³⁾ ola yigirmi beş akçaya ola *Ve*

(67) طبائنه اوزهر (68) سالوی (69) یخی (70) بریان (71) تاوه بریان (72) غیرا (عرا) (73) شیردن (74) خیاط (75) چواقه (76) سنجقلو (77) ویرو (78) فستونکه (79) زنانه (80) زنانه (81) طوغنوق (82) مغربی (83) نکندولو

sâyir bez kaftanlar ki nikendelü ola yığirmi akçaya ola Ve bâki oğlan-
cıklar kaftanı ve sâyiri ki evsat ve ednâ dahi aşâğrak (84) ola

Ziyade ücret
alan terzilere
tatbik edile-
cek ceza.

Bahâsiyle dikile ziyadeye dikilmeye Ziyadeye dikenin *Muhtesib Kadı huzurına iletüb ziyade alduğı zâhir olduktan sonra bir kerre ve iki kerre tahta külâh urub teşhir ideler tekrar idiycek cürüm alalar*

Dülger ve du-
varcı ücretleri.

17. *Neccâr* (85) ve *bennâ* yaz gününde ücret on akça ve yemeklik iki akça ve kış gününde ücret sekiz akça ve yemeklik iki akça ola

18. Ve *çukacıların* çukaları (86) bir boy iki etek (87) ola Ve yakaları buçuk arşundan girah (88) eksik ola Beli (89) dahi 'âdet üzerine ola Ve tirizleri (90) eksik olmaya Ve dahi kadife yakayı müslümanlar nice keserler ise yahudiler dahi keseler Ve ehl-i hibre bahane bulsa Muhtesib muhkem hakkından gele

19. *Kuyumcılar* sâde iş dirhemine bir akça minekârî (91) işde dirhemine iki akça ve altun sâde işde miskaline üç akça müşebbek (92) işde miskaline beş akça ve gümüş dükmeler iriyi ve hurdeyi (93) gayet eyü hâlis işleyeler bakır koyub işlemeyeler İşleyenin muhkem muhtesib gereği gibi hakkından gele

20. *Mutablar* (94) ki kara çul ki yakalu gayet eyü tûli iki karış ola ve 'arzi sekiz karış ola otuz akçaya ola Ve şol çul ki tûli on karış ve 'arzi altı karış ola yığirmi sekiz akçaya ola Ve şol çul ki yakasız ola tûli dokuz karış olub 'arzi altı karış ola yığirmi akçaya satıla Ve *torba* (95) ki gayet a'lâ siyah ola beş akçaya ola evsati dört akçaya ednâsı üç akçaya ola

21. *Na'lbendler* (96) ba'zı na'l var imiş ki yüz ayağı (97) yetmiş akçaya alınur imiş anın gibi na'l beş akçaya na'llana Ve ba'zı na'l var imiş ki altmış akçaya alınur imiş anın gibi dörder buçuğa ola Ve elli beşe alınan na'l dörde ola na'llenden (98) sonra mih değirüb aksadırise (99) timarı na'lband üzerine ola Ve katır na'lın dört akçaya ve eşek na'lın üç akçaya ve karaca sığır çiftin dört akçaya na'llıyalar

Kumaşları n
tûlüne ve ar-
zına dair.

22. Ve kemhânın ve vâle ve kadife ve sof ve tafta ve bürüncük (100) ve gayrının tulinde ve 'arzında eksük olmaya Eksük olur ise işleyenin hakkından geleler Bürüncüğün uzunı beş arşun ola noksan olur ise Muhtesib haklarından gelüb cürümleye

Ve *boyacıları* dahi gözedeler kalb boyamayalar Boyarlar ise gereği gibi hakkından geleler

23. Ve tahtanın ve ağacın tûlin ve 'arzin gözedeler Ve köylerde yasak ideler ki âdet-i kadime üzere getürüb satarlar İllâ Muhtesib tutub haklarından gele

(84) اشغرق (اوشغرق) (85) نیجار (86) چواقه (87) اتمک (88) کرم (89) بیلی (بیله) (90) ترزلی (91) دینه کاری (92) مشیک (93) ایزی وخرده بی (94) موتابیلر (95) توریه (96) نعلبندلر (97) اینی (98) نعلن دن (99) اقتصادر ایسه (اقتصادرلو ایسه) (100) برنجوک (برنجیک)

24. *Kazancılar* dahi eski bakırdan nesne işlemeyeler Ve her ne işlerler ise *hisab idüb narh vireler* ziyadeye satdırmayalar

25. *Bıçakçılar* ve *kılıccılar* Dımışkî deyü Firengî işlemeyeler Ve Firengiyi dahi Dımışkî deyü işlemeyeler Her birin ayru ayru satarlar Ve suyun onat vireler Filcümle bu zıkr olunan umûrdâ her kim muhalefet iderse Muhtesib dutub haklarından gele Ve çilingirlerin işledikleri iş gayet eyü ola kalb olmaya Ve fermûde a'lâ kılıç kını yetmiş akçaya ola ev-satı elli akçaya ednâsı kırk akçaya ola

26. Ve kile ve arşun ve dirhem gözlenile Eksik bulunanın hakkın-dan geleler

27. *Hallaclar* yüz elli dirhem panbuğı bir akçaya atarlar imiş *ev-velki kanunnâmede* Şimdi asıl bahâsından panbuk bir akça veyahud iki akçaya ola ziyadeye olmaya

28. Ve sirke ve yoğurda su katmayalar

29. *Gazzazların* ⁽¹⁰¹⁾ düğmesi gözlene kalb olmaya Ve iplikçilerin *ipliği* tire ipliğine beraber ola Ve *astar* ⁽¹⁰²⁾ ki şehirde işlene sekiz arşun ola eksik olmaya olur ise hakkından geleler

Esir satanla-
rın riayet ede-
ceği usuller.

30. Ve *halayıkçılar* satdıkları câriyelerin yüzine aklık ve kızılca sürmeyeler Filcümle tezyin-i vech idüb satmayalar Ve her ne libâsla satarlar ise sonra çıkarub almayalar Ve gürazın ⁽¹⁰³⁾ sakalın yoldurub veyahud tıraş idüb satmayalar Her kim muhalefet ider ise Muhtesib gereği gibi hakkından gele

Teftişlere dair.

31. Ve müşteri ⁽¹⁰⁴⁾ elinde tavar ⁽¹⁰⁵⁾ bulub alduğı kimesnenin günahın setr itmek için ben şöyle böyle ⁽¹⁰⁶⁾ aldım didüğüne itimad itmeyüb futub tartub eksik gelür ise satandan dirhemine bir akçasın ala Ve temerrüd idene sekidüb ⁽¹⁰⁷⁾ hakkından gele Kadı ma'rifetiyle

32. Me'kûlât ve meşrubât ve melbûsât ve hububât ki ehl-i sük arasında vardır gözedilüb her hırfete (hafta) ⁽¹⁰⁸⁾ teftiş oluna eğer *terazûda* ve *kilecede* ⁽¹⁰⁹⁾ ve arşunda eksik bulunur ise *Muhtesib haklarından gele*

Hamamlara
dair.

33. *Hamamcılar* hamamı gözedeler yunmuş ola ıssı ⁽¹¹⁰⁾ ve sovuksu ile ârâste ⁽¹¹¹⁾ ve dellâkleri cüst ve çâlâk ola ve usturası keskin ola Şöyle ki usturası altında kimesne zahmet çekmeye ve natır olan futaları pâk tuta Müslümanlara virdüğü futayı kâfirlere virmeye

34. Ve *mumhane* gözlene

35. Ve *kalaycılar*ın kalayladuğı gözlene Avadanlığı gayet eyü kalaylayalar Kalb kalaylayanın Muhtesib hakkından gele

⁽¹⁰¹⁾ غزازلرك (102) استار- (استار) (103) كرزك (104) مشتری (105) طوار (106) شيله بيله (107) بكيدب (سكيدوب)
⁽¹⁰⁸⁾ هرخرفته (هرهفته) (109) كيلجهده كيلجیده (110) اسی (111) آراسته

36. *Değirmenciler* bir müd buğdavu beşer akçaya öğüdeler ziyadeye öğütmeyeler. Ve eğer artuğa öğüdürlerse Muhtesib kemâ hüve ⁽¹¹²⁾ hakkından gele

37. Ve bir vukıyye *üzüm* bir akçaya olıyacak iki vukıyye *şerbet* bir akçaya ola

38. Ve *kapanın* ağırın ⁽¹¹³⁾ ve *yeynisin* ⁽¹¹⁴⁾ Muhtesib gözleye

39. Ve *bezzazistan* ve *bit bazarı* ve gayrı dellâllar *boyunluğu* ⁽¹¹⁵⁾ Su-başı ma'rifetiyle ola. Yalan şıra ⁽¹¹⁶⁾ söylerler ise haklarından geline

40. Ve *bazarcılar* *tavara karşı varmayalar*. Varırlar ise muhkem let ⁽¹¹⁷⁾ ideler cürüm alınmaya

41. Ve sekiz gemide bir gemi *Galataya* ⁽¹¹⁸⁾ virile. Ve *İstanbulda* narh nice ise Galatada ⁽¹¹⁹⁾ dahi öyle ola

42. Gemiler her ne satar ise Muhtesib ma'rifetiyle sata mahfi satâr ise Muhtesib muhkem let ideler cürüm alınmaya

43. Ve *kapana* araba ile bal yağ gelse *bazarcı* çıkub 'arabasından indirmeye *Üç gün dura* andan satıla. Her kim 'arabaya çıkar ise let idüb cürüm alınmaya

44. Ve dellallara zayi' itdükləri tavarı ödedeler

Atır hammal
tarifesi.

45. Ve *hammal bargiri* ziyade ücret almaya. Gayet irak yere iki akça evsat yire bir buçuk akça yakın yire bir akça alına. Andan aşğa altı pul ve yarım akça alına. Eğer ziyade alınur ise hakkından geline

Hayvanları hi-
maye tedbirleri.

46. Ve ayağı yaramaz bargiri işletmeyeler. Ve at ve katır ve eşek ayağını gözedeler ve semerin göreler ve *ağır yük urmayalar*. *Zirâ dilsüz canavardır*. Her kangısında eksük bulunur ise sahibine tamam itdüre. Eslemeyanı tamam gereği gibi hakkından geline. Ve hammallar ağır yük urmayalar müte'âref üzerine ola

47. Arpayı ve 'alefi ve dariyı ve ne kadar *kilece* ⁽¹²⁰⁾ *davarı vârsa satun alub satandan kileçede* ⁽¹²¹⁾ *iki pul ala* ziyade almaya. Bir müdde beş akça ala

Azami faiz
miktarı: onda
iki

48. Ve *ribahûrlar* ⁽¹²²⁾ onın on ikiye ziyadeye virmeyeler. Virecek olur ise Muhtesib gereği gibi haklarından gele

Mezarlıklara
ve mezarlara
dair.

49. Ve meşhedler üzerinde davar yürütmeyeler. Ve 'avret sinin ⁽¹²³⁾ kazan göğsedek kaza ve erkek sinin kazan kuşağadek kaza

50. Ve yalan tanıklık virenin ve tezvir hüccet virenin ve anunla eyleyenin ⁽¹²⁴⁾ ki Kadı katında sâbit ola. Muhtesib kemâ yenbaği ⁽¹²⁵⁾ hakkından gele

(112) كاهو (113) اغرين (114) و بينيسين (115) بوينلغی (116) شرا (شین) (117) لت (118) غلاطيه (119) غلاطه ده (120) كيلجه (كايجه) (121) كيلجه ده (كيلجیده) (122) رباخورلر (123) سين (124) ايلياك (125) كايئيفي

51. Bedevre (126 ekserisi (127 ve hatıl (128 ve mertek (129 ve gayrı ekseriler (130 bieme'ihim (131 gözedile

Sarı hastalıklara karşı.

52. Ve *cüzâmları* şehirden süreler şehirde komayalar

Muhtesibin diğer vazifeleri.

53. Ve *ramazan ayında oruc dutmayanın* gerekdir ki hakkından gelüb *teşhir* ideler

54. Ve dahi *hekimlere* ve *'attarlara* ve *cerrahlara* Muhtesibin hükmi vardır görse gözeşse gerekdir

55. Ve *namaz kılmayana kil* diye Namaz kılmayanı mahalle imâmından teftiş idüb hakkından geline

56. Ve *tarakçılar* tarağı nice gerekse yazub (133 satmayalar mücellâ yazub satalar Yaş tarağın yazub satmayalar kurudub satalar

57. Ve bu zikr olunanlara muhalefet idenin hakkından geleler

Narh tayin ederken narh-ı itibara alınacak esaslar.

58. Ve bunlardan gayrı ne kadar san'at ehli varsa onların sermayelerini ve harclarını hesab idüb san'atına ve zahmetine göre narh tayin ideler şöyle ki *onu onbire* ola Ve şol san'at ki gayet emeklüdür geç hasıl olur anlara *onu on ikişere* ola andan ziyadeye olmaya

Aylık teftişler.

59. Ve her san'atı aydan aya Kadı ile teftiş ide ve dahi göre gözede *Ve her kangısı ki ta'yin olunan narhdan eksik sata Muhtesib hakkından gelüb teşhir ide*

60. Ve *keçeciler* bir vukıyye yünü bir akçaya vireler artuğa (* satılmaya Eğrim (133 keçesi sekizer buçuk akçaya ola ziyadeye satmayalar Satacak olur ise Muhtesib gereği gibi hakkından gele Ve bir keçe olmuş matara (134 keçe dirler imiş destesi otuz akça olurmuş anın gibileri dört akçaya vireler Ve bir keçe var imiş kalın keçe dirler imiş destesini elli beş akçaya alurlar imiş Anın gibileri altı buçuğa virirler ise ve yediye dahi virirler ise kayırmaz (135

61. Bundan gayrı cemî-i ehl-i hırfetin almasına ve satmasına Muhtesib nâzır ola Ve ta'yin olunan narhdan eksük satacak olur ise hakkından gele

62. *Filcümle bu zikr olunanlardan gayrı her ne kim Allâhü te'alâ yaratmışdır mecmu'ını Muhtesib görüb gözetse gerekdir hükmi vardır*

(126) بدوره (126) اکسریسی (128) قاتل (خاتل) (129) مردک (مردک) (130) اکسریلر (131) باجمعهم (132) یازوب (133) ایرم (134) مطره (* اورتاغه (9) (135) قاپیرماز.